

Summerhill-napló-2012-2013

június 8, 2013

Bevezetés – Hogyan jutottunk Summerhillbe?

Az itt következő naplórészletek, gondolatfoszlányok ahhoz a három héthez kapcsolódnak, amelyet 2012 április végétől május közepéig, illetve 2013 májusában feleségemmel és fiammal töltöttem az angliai Leiston kisvárosban, mialatt 13 éves fiam az Summerhill demokratikus iskola nappali, bejáró tanulója volt.

Fóti Péter

Néhány szó bevezetőben magamról és a családomról. 1956-ban születtem Budapesten, iskoláimat is ott jártam, elit iskolákban mondhatnám. 1974-ben kaptam meg nappali tagozaton a villamosmérnöki diplomát, amihez később esti tagozaton ELTE-n egy történelmi végzettséget is szereztem. Mindezekkel a papírokkal felszerelve az életem központi érdeklődése a gyerekek voltak, még ha nem is voltam tanár az idő nagy részében. Ettől az érdeklődéstől vezetve dolgoztam 1987 és 1990 között az Országos Pedagógiai Intézet Iskolakutatási Osztályán is. Erre az időre tehető, hogy megismerkedtem a Gordon módszerrel, ami új utakat nyitott számomra a gyerekekkel való kommunikációval kapcsolatban. 1990-ben megházasodtam, és feleségemhez Bécsbe költöztem. Ez a döntés meghatározta életemet. Kilenc éven át, Misi fiunk születéséig nem foglalkoztam intenzíven pedagógiával. Igaz ugyan, hogy az 1990-es évek elején még hazajártam Gordon tréningeket tartani tanároknak, de ez a tevékenység azután lassan kifutott a távolság miatt és az érdeklődés kifulladásával. A 2000-es évek

nagy fordulatát egy könyv hozta el, amelyet akkor vettem meg, amikor még csak – teoretikus szinten – lehetőségek után néztem fiam majdani oktatását illetően. Már a Gordon eszméivel való megismerkedés is kritikussá tett a tradicionális iskolával szemben, de Matthew Appleton könyve, a „Free Range Childhood – Self Regulation at Summerhill School” (ld. lejjebb a Jegyzetekben) még jobban megerősítette ezt, és konkrét példát is mutatott arra, hogy lehet a dolgokat másképp csinálni. Ekkoriban nem tudtam még, hogy Summerhill nincs egyedül, hanem példáját – nem szolgai módon – nagyobb számú iskola is követi, Izraelben, az USA-ban, Németországban és számos más országban is. Ezek az iskolák az 1990-es évek közepe után magukat egyre inkább a „demokratikus iskola” névvel illetik, a korábbi szabad iskola helyett. Ezek az iskolák váltak kutatási terepemmé, amiről rendszeresen írni kezdtem.

Bár egyre több iskolát ismertem meg, érdeklődésem középpontja a Summerhill maradt, ahova először 2002-ben utaztam el egy látogatói napra. Ez az iskolában eltöltött egyetlen nap jóval kevesebb lehetőséget biztosított a megismerésre, mint az a 8 évvel későbbi alkalom, amikor látogató társaimmal 2 napon át beszélgethettem Zoe Readheaddel, az iskola igazgatónőjével. A neki feltett kérdéseket az addig eltelt nyolc évben gyűjtöttem össze, amíg az iskolaalapító A.S. Neill könyveit bújtam. Ebben az időben kezdtem el kisebb írásaimat is publikálni saját honlapomon, és egy levelező lista segítségével összegyűjteni azokat az embereket, akiket ez a fajta nagyon más oktatási, nevelési filozófia vonz. A honlapomról letöltött oldalak száma ma már meghaladja a 90 ezret és a levelező lista tagsága a 245 főt. A levelező lista tagjainak egy részével megalapítottuk a Demokratikus Nevelésért és Tanulásért Egyesületet, amelyet az idei év elején a bíróság, mint közhasznú egyesületet bejegyzett. Jelenleg az egyesületi honlapot igyekszem fejleszteni.

Fóti Misi

Időközben feleségemmel fiam iskolázásáról is döntéseket kellett hoznom. Eleinte a tradicionális iskolából való kiábrándultság okán arra gondoltam, hogy fiamat otthon fogom tanítani. Ezt feleségem ellenezte, és így fiunk egy kis reformpedagógia iskolában kezdett tanulni a Bécs melletti Badenben. Bár az iskola nem felelt meg álmainknak, mégse mondhatok róla sok rosszat. A tanárok türelmesek voltak, és a vegyes életkorú (6 és 10 év közötti korú) kis iskolában Misi elég jól érezte magát, megtanult számolni, írni, olvasni. A 4. osztályban jól megírta az itt szokásos dolgozatokat és így az iskola nyugodt szívvel jelenthette ki, hogy vállalt feladatát teljesítette. Misi elidegenedése a felnőttek világától nem volt számottevő, és ezt soha nem is ismerhettük volna fel, ha az iskolaválasztásban nem kerültünk volna újra döntő dilemma elé. Feleségemmel együtt biztosak voltunk abban, hogy nem szeretnénk fiunkat a tradicionális 8 osztályos gimnázium iskolagyárák egyikébe adni. Egy reformpedagógiai iskolába vittük, ahol azonban hamarosan világossá vált, hogy olyan gyerekek közé került, akik között nem tudott és nem akart maradni. Ebben a csoportban a gyerekek nagyon másak voltak, mint Misi. Legtöbbjük kudarcos iskolai karrier után került ide, és tüskés páncélt növesztett maga köré, amivel szemben Misi védtelen volt. Hamarosan ki kellett mondanunk, hogy tévedtünk és más alternatívák után kellett néznünk. Szinte csak egyetlen lehetőségként az az iskola maradt, ahol én korábbi munkám mellett egy ideig tanárkodtam is, és amelyik a közelünkben lévő iskolák közül a leginkább hasonlatos a Summerhill Iskolához. Ebben az iskolában hasonlóan a többi demokratikus iskolához, komolyan veszik a gyerekek játék és mozgás igényét, és mindig ki lehet menni az iskola kertjébe, és az iskola alapító nyilatkozatában ott szerepel a mondat, hogy a gyerekek itt maguk döntenek arról, hogy milyen tevékenységet folytatnak. Misi az első pillanattól szerette ezt az iskolát, és mi, a szülei boldogok voltunk, amikor láttuk, hogy életkedve visszatér, és jól érzi magát, szívesen

megy az iskolába. Ha iskolás dolgokat nem is tanul a szokásos mennyiségben, de a maga választotta tevékenységekben nagyszerű teljesítményt nyújt, origámizik, diabolózik, asztali teniszezik. Jó viszonya van tanáraival az iskolában.

Az a tény, hogy Misi az iskola kezdetétől fogva angolul is tanult bátorított fel arra, hogy 2011 őszén próbálkozzam azzal, hogy számára lehetővé tegyem azt, hogy angol tudását kipróbálja és a mindennapi életben fejlessze is. Természetes volt számomra, hogy ne egy tradicionális nyelvtanfolyamra gondoljak, hanem arra, hogy Misi, ha befogadják oda, egy demokratikus iskola tanulója legyen. Misi és feleségem Kati örömmel fogadták az ötletet, és én magam sietve elkezdtem próbálkozni. Nagy meglepetésként hatott a levél, amit Zoe Readheadtől kaptam, amiben azt írta, hogy mivel az iskola barátjának tekint, megengedik, hogy Misi három hétig az ő „nappali” tanulójuk legyen (az iskola tanulóinak döntő többsége ott is lakik, de vannak bejáró gyerekeik is). Megszerveztem az utazást, a repülő és vonatjegyeket, a szállást Leistonban, kitöltöttük a szükséges formulákat, elolvastuk az új tanulóknak szóló információkat (fordítása a mellékletben) és 2012. április 28-án elindultunk.

Mielőtt a naplóra térek, szeretnék egyetlen megjegyzést tenni. Akit Summerhill érdekel, az kövesse érdeklődésének megfelelően a naplóban megadott hivatkozásokat. Lehetetlen minden vonatkozást egyetlen helyen összezsúfolni. Ez a napló csak egy szeletét tudja visszaadni annak a komplex rendszernek, amit Summerhill jelent.

Az iskola mai épülete még az előtt, hogy A.S. Neill 1927-ben 3200 Fontért megvásárolta volna

Napló

Utazás és első hétvége

2012. április 28. szombat. Megérkezés Leistonba. Bécsben meleg, Londonban esős, Leistonban: hideg, orkánszerű szél, eső. Ítéletidő. Mr. Wood a lakás kiadója vár ránk, azután elmegy, mi kipakolunk.

Április 29. vasárnap: Sétálunk a szemerkélő esőben, hidegben. Én valamennyire kiismerem magam Leistonban. Belül félelmeim vannak, hogy Misi mennyire ismeri majd ki magát egy angol környezetben.

Az első hét

Ápr. 30. hétfő. / Első nap a 15 iskolai naphól

Az iskola titkár (Lynn) amikor először belépünk 9 órakor az irodába: Te Kati vagy, te Misi, te meg Péter – köszönt minket. Lynn mondja: Keressétek You-Csi-t, aki Misi house-parentje lesz, és valóban a házban lesz helye. Útközben találkozunk Will Readhaddal Zoe fiával, és valószínű utódjával, aki segít megtalálni You-Csi-t.

You-Csi megmutatja Misi szobáját a nagy ház felső emeletén. Ide viszi be Misi reggel a hátizsákját és a kabátját. Itt van egy szekrénye, de különben nem sokat van itt, mert az egyik gyerek parfümözi magát és ez Misinek kibírhatatlan. Misit elkísérve így jutottunk a ház felső emeletére, ahova egyébként látogatóknak tilos. Éppen takarítottak, és láttunk egy listát is, ahova a gyerekek beírhatták, ha nem a saját szobájukban aludtak.

You-Csi röviden még körbevezet hármunkat, ami alatt mesél. Találkozunk Leonarddal (Turton: ld. lejjebb a Jegyzetekben) is, aki azt mondja Misinek, hogy 10-re jöjjön hozzá, megbeszélni a tanrendjét. (A 2. „osztály” (10-13 évesek) termeibe csak bekukkantottunk.

Tábla a házban a földszinten ahol információk vannak, vagy ötletek programokhoz.

Tábla a bizottságokról (cometees)

- social cometees, aki szervezi a mid term és end of term

partikat

- ombudsmanok, (akiknek a funkcióját You-Csi Misi house-parentje nekünk is elmondta)
- visitors bizottság
- tisztasági bizottság
- ping-pong bizottság
- ad hoc investigation (kivizsgáló) bizottság
- trimeszter végi buli előkészítő bizottság
- (számos egyéb bizottságról értesülök 2013-ban)

Könyvtár, jó nagy, sok távol keleti írású könyvvel.

Zene szoba (a meeting hallból nyílik). (You-Csi kérdezi Misit, hogy szeret-e zenélni, Misi nemmel válaszol.)

Ebédidő: és között

Művészeti terem, ahol Misi osztályának is van ideje, de ami 13 óra után mindenkinek nyitva áll.

Hátrafelé a nagy gyerekek lakóhelye. Sok gyereket láttam, akiket 2010 októberében is. Nőtték (jé)!

A személyzet éppen takarította a hét végi szemetet. A konyhában főztek, a gyerekek kisebb csoportokban szétszórva. A konyhában a gyerekek nem dolgoznak, kivéve, ha valakinek büntetésből krumplit kell pucolnia.

Tegnap, vasárnap, Kati és Misi elolvasták, amit Summerhillből kaptunk új gyerekeknek szóló útmutatót, benne, hogy ha unatkozol, akkor magadnak kell találni elfoglaltságot. Az ajánlathoz természetesen hozzátartoznak az órák, amit a „2”-ban is még egy tanár vezet. Ól szaktanárok vannak. (első és a 2 osztály is évekig tart!)

ály -10

2. osztály (10-13)

3. osztály (14-16)

Fontos még láttuk felállítva a ping-pong asztalt a gyűlésteremben. Félttem, hogy nem lesz ott, de ott volt. Volt pörgős foci asztal is, azon is játszott három gyerek, ketten ping-pongoztak, jóval Misi színvonala alatt. A közös körbemutatás után mi elhagyjuk az iskolát, elbúcsúzunk Misitől.

Első nap délután $\frac{1}{2}$ 6.

Mikor megérkezünk, látjuk a távolból Misit a ház felé tartani a hockey-mezőről. Később megtudjuk frisbiestek, egy póznát kellett eltalálni.

Misi volt $\frac{1}{2}$ 10 kor Leonardnál, aki adott neki egy listát a lehetséges tárgyokról. Hogy mit jelölt meg, nem emlékezett pontosan, vagy félt elmondani: kalligráfia, történelem és valami számítógép mondta. Mint várható volt Misi pingpong tudása imponálhatott a többieknek. Abban versenyeztek, hogy ki tud vele szemben egy 11-es játszmában több pontot elérni. A legjobb 4-et ért el, mondja Misi szerényen. (Később kiderül, hogy vannak színvonalasabb ellenfelek is. A kínai Nemo, Will Readhead, egy svéd gyerek.)

Több német anyanyelvű gyerek van (5) köztük Johanna Karintiából. (később kiderül, hogy a család berlini, csak Karintiából származik az egyik szülő.)

Iskolagyűlés 1.

Délután volt gyűlés, amin Misi is ott volt. Tetszett neki, hogy peregtek a dolgok, hogy a gyűlés titkára alig győzte írni a dolgokat, hogy megtiltotta a keresztbe beszélést (stop crosstalking) és, hogy egyszer valakit lekussolt (shut up). Legközelebbi gyűlés csütörtökön kor lesz.

Az ebéd is ízlett Misinek. Látta, hogy az angol rezgő édességből, amit ő nem kért, sok vándorolt a szemétbe. Az ennivalók közül megmondhatta, hogy melyikből kér.

Nem unatkozott – mondta kérdésekre, és nem tudott egy nap alatt több mint 30 nevet megjegyezni. Sokat hallani kínai beszédet mondja. Van egy szimpatikus kínai, akit Nemonak hívnak. Kétszer volt tea, sajnos igazi fekete, amihez Misi nincs szokva. A süteményekről/kekszekről, amit tea alatt osztanak, még sokat hallunk. (2013 őszén bevallja, hogy sok kekszet evett, puddingot viszont soha)

Hétfőn és csütörtökön kor van iskolagyűlés. Kedden este van a staff (tanárok és nevelő tanárok) találkozója, tudom meg Leonard kifüggesztett órarendjéből. Szerdán Leonard az „alsó

tagozatos“ többi tanárral találkozik.

Reggel láttuk a lengyel fiút, aki Misi véleménye szerint csak az orra alá motyog. (2013-ban megtudjuk, hogy ez az utolsó trimesztere Summerhillben. Apja Lengyelországban alapít egy demokratikus iskolát, a fia ott fogja folytatni.)

Május 1./kedd/ Második iskolai nap

Az iskola az ünnepnap ellenére „teljes gőzzel“ dolgozik.

11-kor Leonardnál jártunk a Lego robot kurzust megbeszélni, közben találoztunk véletlenül Zoe-val is. A környék nevezetességeit ajánlja, nem beszélünk iskolás dolgokról.

Misi olvasta a trambulín szabályokat. Melyik korcsoportból hányan ugrálhatnak egyszerre. (Kicsik többen is, a legnagyobbak csak egyedül).

Sakkzó gyerekek (Leonard termeiben) egy ranglistát vezetnek, hosszú szabálylistával. Misi most elolvasta a szabályok elejét, megértette a dolgot, de nem játszott.

Heti zsebpénz mértéke, az életkorral nő: A nagyobb gyerekeknél 4, 4 és fél, illetve 5 font. Misi mint house kid 4,5 kapna (nem tudom, hogy kap-e, mint bejáró, nem kap, mert zsebpénz osztás szombaton van, amikor Misi amúgy sincs ott.) (Ez 2013-ban sem egészen tiszta, hogy a nappali gyerekek kapnak-e zsebpénzt. Kiderül mindenki kap Misi kivételével.)

Misi úgy értette, hogy az iskola egy porszívót vesz a büntetések által befolyt összegből képezett alapból. Will kérte a porszívót és szavaznak róla. Ha igaz 350 font gyűlt ott össze?! (2013 őszén a büntetéskassza 450 Fonton áll)

Levélrészlet

Ha csak a tegnapi napról írnék, akkor az egy diadaljelentés lenne. Sok apró részletet mesélhetnék arról, amit Misi mesélt, aki részt vett a heti gyűlésen is, és nagy csodálkozásomra láthatóan értette is, hogy miről volt szó.

Naponta 9-től 1/2 6-ig van az iskolában, az otthon szokásos

1/2 9 és 13 (kétszer egy héten 14 óra) helyett. Ma, amikor kijött, rögtön láttuk, hogy valami nincs rendben. Lassan derült ki, hogy mi is lehetett a probléma. Délután eltűntek a gyerekek, mondja Misi. Csak nagyon kicsik maradtak a színen. A fali tábla szerint, nem a városban voltak, hanem valószínűleg a szobáikban. Misi egyedül érezte magát. Holnap megbeszéltük 3-ra érte megyünk, és ha még maradni akar, szól nekünk, ha nem, akkor korábban jön ki. Kicsit nehéz a szívem, reméljük, jobbra fordulnak még a dolgok.

Este vigaszul John Holt könyvének a Freedom and Beyond-nak az elejét olvasgatom sokadszorra, egyre jobban értve, hogy mit is akar Holt mondani: több választási lehetőség, kevesebb félelem. Jól beleillik a Leonard dolgaiból leszűrt 3 pontos tervbe:

1. életterek az osztályban
2. a tananyag radikális redukciója
3. demokratikus struktúrák

Május 2./szerda

Misi már látta, amint a gyűlésvezető letéve a hivatalát „az adott ügyben beszélt“. Holnap újra iskolagyűlés kor. Misi azt kérte (bejelentette) hogy csak 4-ig szeretne maradni $\frac{1}{2}$ 6 helyett. Holnap szólnunk erről a titkárnőknek.

Ma valaki körbevezette és megmutatta Misinek az iskola minden termét. A gyerekek (és a tanárok) mindenki, akivel találkozunk nagyon kedvesek és segítőkészek.

Misi mesél újfajta káromkodásokat, kisebb csínyeket: ebédnél valaki megkérdezte, hogy kaphat-e extra süteményt. Miután nem volt a válasz, elvett egyet. Hogy mi lesz vele, nem tudjuk. Misi ma megkapta órarendjét. Dráma is van benne, művészet, kalligráfia, holnap lesz először órája, ha bemegy. Kíváncsi vagyok. Egy új játékot tanult friesbee-vel és dühöngött, hogy otthon majd nem engedik őket játszani az iskolai kertben.

Ami az iskolagyűlést illeti, ott világosan látja az itteni erényeit. Hatékonyabb, gyorsabb, nincsen vita lényegtelen dolgokról, újra és újra visszatérés, ahonnan egyszer már elindultunk. (A gyűlés vezető dolga, hogy az általános vita után a javaslatokra terelje az ügyet...three more hands...)

summerhilli órarend

Csütörtök , május 4.

Iskolagyűlés

Misi 2. gyűlése tegnap volt, és 55 percig tartott. Több feljelentési ügy volt, az egyik gyereknek, aki rossz fát tett a tűzre (nem tudom pontosan mit), két büntetési esélye volt, vagy szigorú figyelmeztetés, vagy nem kap a trimeszter végéig teánál kekszet. (Ezt ő javasolta, mert nem szereti). A többség a szigorú figyelmeztetésre szavazott. Egy másik gyerek 9 éves szeretett volna egy 16 éveseknek ajánlott filmet megnézni, de leszavazták. stb. stb.

Péntek, május 3.

Javuló kedvvel megy Misi (és mi is az iskolába!) 10 perce van tőlünk gyalog, hála istennek, nem kell autót vezetnem...

Ma megkérdeztem a titkárnőt, hogy mikor van látogatási nap,: Május 17 csütörtök 11 óra. Aki jön, az részt vehet az akkor kivételesen korábban 14 órakor kezdődő iskolagyűlésen is, ha addig nem tesz valami olyat, ami miatt kitiltják. (Mindig megkérdezik a gyűlést, hogy belegyeznek-e?)

Valamikor a 60-as években az iskolának sok látogatója volt. Ha jól tudom, minden szombat látogatási nap volt. Neill számára fontos volt, hogy mindenki lássa a gyűlést is. A gyerekeknek ez azonban túl sok volt, és valaki javasolta, hogy a látogatók ne jöhessenek a gyűlésre. A gyűlés többsége megszavazta. Neill dühös volt, de elfogadta a döntést. Ezzel is erősítve a gyűlés tekintélyét.

Misinek tegnap reggel kalligráfia órája volt. Tetszett neki. (Maga választotta a témát egy listából, amit Leonardtól kapott). A famegmunkálóban is volt, fából farag egy kést, még nincs kész.

Különben sokat pörgősfocizik. 10-es meccsek, 2-2-en a csapatban. Iskolai idejét lefaragta, 1/2 6 helyett négyig van. Egyre több gyereket ismer.

A gyűlést túl hosszúnak találta, pláne, mert ott van, ahol egyébként pörgős focizni lehet. (Ez most merő rosszindulatú megjegyzés volt). Hétfőn Angliában ünnepnap lesz, de az iskolában nem tartanak szünetet. A jövő héten dráma órája lesz, meg művészet, amiről azt mondta, hogy nem a kedvence. Mire mondtam, hogy az origámi a művészet magas foka.

Május 4. péntek, 16 óra.

Megbeszélés szerint megyünk érte 16 órára. kor Misi kezében ping-pong ütővel megkérdezi a távolból, hogy még tíz percig maradhat-e, és valóban egy negyed óra múlva jön. Útközben mutatja a készre faragott fakést, tudja már, hogy Will Readhead az iskola leendő vezetője jól tud pingpongozni (tollszárban játszik), de el kellett mennie... megtudjuk, hogy az ebéd fish and chips volt. Eddig minden nap elégedett volt az ebéddel, mindent úgy tálalnak, hogy nem keverik előre össze a dolgokat. A kés ma 2 óra munka volt – mondja, nem lehet éles dolgokat csinálni, ezért a kés élet tompán hagyta és a másik oldalt csinálta meg élesre. Napközben Luca (15)-val, egy német fiúval, aki már ősidők óta Summerhillben van, volt a városban is. Egyedül nem mehetett volna, mert nincs még 13, de már egy 10 évessel kettesben is mehetett volna. Lucával németül beszélgettek, persze beleszóve angolt, sőt Misi véletlenül még magyart is – mondta nevetve. Sok gyereket ismer név szerint, lányokat is, majd egyszer a feje tetejére erősíték egy videó kamerát, hogy lássam mit is csinál egész nap. Nehezek voltak a székek, amiket a színházba kellett cipelniük. Az akció részleteiről nem tudok meg többet.

Május 5-6. hétvége

A hétvége most természetesen jön, holnap elmegyünk a tengerhez Aldeburgh-ba, végre megnézni az apályt. 10 óra 20 kor lesz dagály, amikor már ott leszünk, és 17 órára 2 métert fog apadni a víz. Vasárnap ping-pongozni megyünk a helyi sport centrumba.

Feleségem kérdezi, hogy mi van a dohányzással Summerhillben. Ma láttunk helyi iskolás lányokat csoportban dohányozni. Megismerni őket, egyen felső részükről. (Részletesen hallunk róla majd a látogatói napon.)

Leonard meghirdette a robotépítő kurzust. Misi is jelentkezett, holott otthon már nem akart építeni, se programozni. Persze nagyon sokat csinálta már, és otthon az iskolában az egyik fő profinak számít. A kitett jelentkezési lapot ki kellett bővíteni, mert minden hely elkelt. Meglátjuk, mikor kezdek. Az alkatrészek már az iskolában vannak, ma vettem pótelemekeket.

Misi már ismer egy ombudsmant, Thomast. A tanárok itt a végső fokozat. Nekik van a legtöbb privilégiumuk. Hasonlóan a nagy Carriage gyerekekhez önálló szobájuk, nincs időpont, amikor le kell oltaniuk a villanyt, de éjjel ők sem mászkálhatnak pl. a kertben. Ugyanúgy érvényesek azonban rájuk a szabályok. Zsebpénzt se kapnak, mint a bentlakók, mondja Misi.

Második hét

Május 7. hétfő

Ma újra iskolagyűlés volt. De van történet, ami nem kerül oda. Az egyik kisebb gyerek nyaggatta a nagyokat, hogy menjenek ki vele a városba, de ezt elég rámenősen tette, és a nagyok megelégték, és egy kábellel görkorcsolyástul, azt a nadrágjának övtartóin vezetve kikötötték 30 percre. Ez nem fájt neki, de a többiek ezt elégtételnek érezték. Ez tetszett

Misinek, és senki nem avatkozott be, bár látták tanárok, és egy ombudsman is. Más esetek viszont a gyűlés elé kerültek. Egy lányt többen sokáig piszkáltak, annak tiltakozása ellenére. Akik tették nagyon erős figyelmeztetésben részesültek a gyűléstől.

Misi tanul asztali focizni, és 7:1 –ről, 10:7 –re győzött. Hogy ma volt-e órán nem tudom, de ma ritka szép idő volt, legalább egy ideig. Most újra egész nap az iskolában van 1/2 6-ig, önként. Egy fiú, aki a lengyel fiút újra lekislányozta, ezért most 20 perc könnyebb házimunkát kapott.

Misi olvasott még a könyvtárban egy Greg könyvet angolul, és újra megnézte a világ wc-iről szóló könyvet is. (Oszkár, Kim fia ajánlotta – még sokat emlegeti a könyvet)

Új szavak: harassmet, hurt (piszkálódás, bántás) – mindezeket Misi nem csupán megtanulta, hanem az étellel is összekötötte. Gondoltam, hogy a történet reakciókat fog kiváltani. Bennem is voltak olyan hangok, amik az egész dolgot el akarták volna ítélni, mint brutalitást. A dologhoz hozzátartozik, hogy nem ismerem az egész történetet a maga valójában. Mit is tett pontosan az „áldozat”, aki korábban „tettes” volt? Misi még azt is elmondta, hogy először a kezét akarták összekötni, mire ő azt mondta „that hurts” (ez fáj) amire válaszul választottak új módszert. Nem tudom, nem voltam ott. Nem tudom megítélni, hogy mennyi az egészben a vicc, és mennyi a komolyság. Kétségtelen, hogyha visszaemlékszel a filmre, abban is vannak erőszakos dolgok, amiket azonban, ha azok valódi brutalitással járnak, a közösség egyértelműen elítél. Amiről itt szerintem a dolog szól, az az, hogy ha úgy érzi valaki, hogy megbántották, akkor van fórum, amelyik megvizsgálja a dolgot, gyorsan és helyben, és ha úgy találja, hogy túlkapás történt, akkor a közösség a maga súlyával mögéd áll, és azt mondja a tettesnek, hogy állítsa le ezt a viselkedést. Teszi mindezt a nélkül, hogy megbélyegezne, mint rossz embert, ami nálunk a szokásos módszer.

Misi kérdezte, hogy mikor ebédeltem, mert nem látott ebédnél. Ő az elsők között evett mondta. Nagy krumplit kapott, elégedett volt, de mint eddigi legjobbat a fish fingert

emlegeti sült krumplival.

A gyűlésen az egyik tanár arra kért engedélyt, hogy azok a tanárok, akiknek szállásán nincs főzési lehetőség, használhassák a konyhát. Két ellenszavazattal átment a kérés.

Május 7. Hétfő

Ma 11-kor három 8 éves körüli kislánnyal és tanítójukkal, Carmennel elkezdtünk robotokat építeni. Néztük a listát, hogy mit lehet csinálni, és mivel a D betűnél ott szerepelt a delfin, a lányok felkiáltottak: ezt csináljuk! Így kezdtünk el, elsősorban Carmen, később én, de a lányok is együtt két delfint építeni. Mondanom se kell, hogy még soha nem építettem delfint. Nem is tudtam, hogy nem is olyan egyszerű. Hamarosan látnivaló volt, hogy , ebédre nem fejezzük be. Carmen ekkor egyrészt meghívott ebédelni, ami bőséges és finom volt, másrészt az ebéd után újra a szokásosnál hamarabb összeszedte a lányokat és folytattuk a delfineket. Nem sokára kész lettünk, beletöltöttük a programot a delfinekbe, elindítottuk megnyomva a delfinorrot, és íme a delfinek mozogtak, míg valamibe nem ütközött újra az orruk. A lányok rohanva hozták a kis videó felvevőt is tartalmazó game-girl-jeiket és felvették a delfinek versenyét. Utána a delfinek mellett feküdve, maguk is delfinek lettek. Jó egy órával kicsúszva az időből fejeztük be a dolgot, elrámolva. Holnap a nagyobb gyerekek jönnek sorra. Napközben kétszer láttam Misit is elsuhanni, egyszer pedig focizni a fűvön, miközben elköszöntünk, és én fáradtan hazajöttem. (Aki meg akarja nézni a delfint, annak itt egy link: Holnap valami egyszerűbbet fogok csak választékba adni.

Május 8. Kedd /

Misi tegnap elmulasztotta a Computer órát, ami pedig érdekelte volna...

Ma reggel talákoztunk Oscar (11 éves) mamájával Kimmel. Megbeszéltük, hogy egyszer beszélgetünk. Ma találkozunk Ja-val Beam-Beam mamájával. Oscar egy szétesett családból jön, az apa tudni se akar Summerhillről, a mama csak azt érte el, hogy nappali gyerek lehessen. Így is örül, hogy ez sikerült neki.

Ma 5-ig marad – mondta Misi.

Ja és Kim: Ja lánya Beam-Beam (holdfény) és Kim harmadik fia Oscar Summerhill tanulója. Ma együtt teáztunk a Simply Delicious-ben (én ingveres-citromos teát ittam). Jó egy órát fecsegtünk, erről arról, elsősorban a gyerekekről, Summerhillről stb. részletek majd később.

Nem is tudom, mikor, és miről írtam utoljára:

Hétfő, kedden és szerdán voltak „óráim” az iskolában (tudom a hétfőiről írtam). Közben kedden délután teáztunk két bejáró gyerek Leistonban lakó mamájával. A tegnapi csoportban 2 lány volt és két fiú (Indigó és Johanna ill. Marcel és Tom). Marcelről Leonard előre jelezte nekem, hogy autista, de mondta, hogy a lányok ismerik őt jól, és tudnak neki segíteni. Valóban Johanna dolgozott Marcellel, és elég sokáig jutottak a Katapult építésében. Pénteken folytatják. Indigó nagy lelkesedéssel három egyszerűbb dolgot is megépített, és szeretett volna tovább dolgozni... (ezzel persze nagyon beopta magát a szívembe). A mai csapatban Luca, Ben és Misi voltak. Mind a hárman már ismerik a Mindstormst, de Misi inkább útmutatók szerint épít, míg Luca inkább a maga feje szerint. Ma fordítva volt, Misi igyekezett egy maga szerkesztette katapultot építeni, sikertelenül, de nem adta fel, míg Luca és Ben egy kormányozható autót rakott össze viharsebességgel.

A mai nap fénypontja mégis az volt, amikor átmentem Leonard osztályába, és láttam, hogy hárman egy papírból készült váron dolgoznak, és a terem tele volt papírházakkal és papírtemplomokkal. Nagyon szép volt, le kellett volna fényképeznem.

Nyilvánvaló, hogy nem tudom leírni az összes benyomásomat. Ezek majd lassan állnak össze. Furcsa látni, hogy délelőtt, ha megyek sok kis teremben gyerekek ülnek és dolgoznak, persze van aki nem, de van csengő, ami jelzi a tanítás kezdetét és a szünetet.

Coco és Luca

Coco, hírhedt „bully” egy szűk folyosóban hadonászott a

kezével. Luca új barátja hátulról elkapta és becipelte a takarítószeres raktárába, és ott 2 percre fogva tartotta. A raktárban jó kis pucolószeres vannak, az ismert illatokkal. Kérdeztem Misit, vajon a gyűlés elé kerül-e a dolog. Nem valószínű, mondja Misi, mert Coco fél Lucától. Most jó-e ez vagy rossz? Bíraskodás volt-e Luca tette, vagy túlkapás? Kérdeztem Misit, hogy ő feljelentené-e Luca-t, akivel jóba van?

Május 10. gyűlés

A gyűlést a korábbi ülés titkára vezette. Misi leginkább Dániel esetén volt feldobva: Dániel állítólag elvette egy kínai fiú ipodját és amikor az visszakerült akkor meg volt változtatva a password. Dániel ezért erős figyelmeztetést kapott. Ugyanő egy másik gyerek tamagocsiját egy fához vágta, ami tönkrement. Ítélet: meg kell vennie a tamagocsit és hét végéig a bullyk listájára kerül (minden sorban utolsó, nem vehet részt szabadidős aktivitásokon.)

Később este tudtuk meg, hogy Luca és Ben mivel a szobájukat telerámolták WC papírral, és azt a tisztasági bizottság figyelmeztetése ellenére sem rámoltták el, egy big work fine-ra ítélték (nagy meló-bírság). Egy „mocsarat” kellett megtisztítaniuk Will vezetésével, és mivel hamar kész lettek, még hozzájött egy kis esőcsatorna pucolás is.

a másokat szekálók (bully-k) büntetési listája

Kérdeztem Misit, hogy a kalligráfia órán kívül még hol volt. Lucával együtt matekon – mondta, és mondott két példát, amin dolgoztak.

Lucával ma valami új számítógépes játékot is játszottak, ami 19 euróba kerül, de amit Misi nem akar megvenni magának. (Később mégis megveszi és hetekig hónapokig ez a legfontosabb játék: Minecraft. A gyerekek között híres játék. Nem harcos.)

Május 11. péntek

Pénteken 4 óra körül csörgött a telefon. Az iskola jelentkezett, egy tanár (Philipp) mondta, hogy Misi megsérült, nem súlyosan, de szeretné, ha érte jönnénk. Bementünk sietve, Misit az angol terem díványán találtuk (közben folyt Philipp órája) bal oldali bordáján egy hűtő tasakkal. Hogy pontosan mi történt, persze nem tudjuk. Valaki talán enyhén elgáncsolta és egy másik gyerek ráesett a mellkasára. Fájlalta a dolgot, de sérülés külsőleg nem volt, és a hétvégén minden helyre jött. Voltunk úszni a helyi uszodában, ami szintén jót tett neki.

2. Hétvége május 12,13

Vendégség a lakásunkban (Beam-Beam, Ja, Oscar, Kim, Misi és én)

Szombaton 4 vendégünk volt: Ja és lánya Beam-Beam, Kim és fia Oszkár. Csirkehúsból főztem gulyást (valójában pörköltet), főtt krumplival, kívánság szerint és az egészet felfaltuk 7-en. Utána voltunk a tőlünk egy utcányira fekvő óriási zöld mezőn 9 hónapot (One touch) játszani. (Nálunk is ismert foci játék variációról van szó!) Egy kapu/kapus és a többiek ellene, de csak egyszer érhet mindenki labdához. Számilják visszafele a gólokat 9-től (innen jön a név 9 hónap). Ha valaki mellé rúgja akkor ő lesz a kapus. Minden korosztálynak jó, nem fárasztó, sokszor vidám játék. Kis helyen is lehet játszani. (Számos egyéb szabály is van, ami változtatható). Lányoknak is jó. Nem brutális, mint a normális foci.)

Közben persze sokat beszélgettünk is, ahogy sokat beszélgettünk előtte is, amikor szombat délelőtt a változó idő ellenére elutaztunk a közeli tengerparti Thorpesness faluba. Játszottunk a tengerparton, hogy ki tud messzebbre a tengerbe egy követ tenni száraz lábbal, (a hullámok ugye, az ellenfél), amíg egy hullám végül átcsapott a cipőmön és így két hete először egy tradicionális vendéglőben ebédeltünk. Visszafele, mivel a minket odafele vivő buszvezető hibás időpontot mondott a buszra, kénytelenek voltunk stoppolni. Hamarosan megállt egy autó, és már jöttünk is. Közben beszélgettünk. Sofőrünk minden

évben 6 hónapot Indiában dolgozik. Mondta, hogy kevesen vesznek fel stopposokat.

Vissza a vendégséghez. Kellemes volt, jó volt látni, hogy Misi tényleg angolul beszélt a gyerekekkel, még ha egyszerű dolgokat is. Tegnap vasárnap este azt mondta, hogy sok gyerek örülne, ha maradna itt. Otthonra gondolva nagy energiával hangsúlyozza, hogy mi mindent alakítana át otthon saját iskolájában. A legnehezebb talán, hogy itt élvezi, hogy sok férfi van. Will, Philipp, Tuba(?) szerepel a listáján. Ezek férfiak mondja, szemben az iskolájában most egyedüli férfi Gerryvel. Amikor azt mondom, hogy az ő iskolájában rossz az, hogy az iskolafórumon az iskolában tanító 6 tanár közül mindig csak kettő van ott, akkor Misi azt mondja, hogy szerinte 5-nek kéne ott lenni, és Gerry legyen a kicsikkel addig, mert oda passzol (szopja velük a cumisüveget).

Fő barátnak Luca látszik, egy fiú Köln közeléből, aki 8. évét tölti az iskolában, ombudsmann, saját szobája van. Az első évben nagy honvágya volt, mesélte Misinek. Lucával én is találkoztam, éreztem, hogy Misi imponálni akar neki, Lucát magát nem tudtam a két óra alatt kiismerni, amit együtt töltöttünk, miközben ő és Ben nagy gyorsasággal összerakott egy kormányozható autót. Luca inkább felületes embernek tűnt nekem, de nem akarok könnyen ítélni.

A gyerekek már nélkülem is építenek. Pénteken megérkezve meglepetten láttam a két kész katapultot. Örültem neki, nem kellek én felvigyázónak. Kipróbálták, működött. Nem tudom ki működött, Johanna és Indigó mindenképp.

Tegnap egy nagyszerű oldalt találtam a Summerhilli Internet oldalakon, ahol számos „elvi állásfoglalás” olvasható azzal kapcsolatban, hogy hogyan tanulnak meg a summerhilli gyerekek írni olvasni számolni...

Summerhill, bár az ellenkezőjét hirdeti, súlyt helyez az oktatásra. De nem viszi túlzásba. Ezek a dokumentumok biztosan nagyon sokat mondanak majd. Az egészben van valami komoly, ami azt mondja, hogy itt rend van, organikus, de rend. Komolyan vesszük magunkat, komolyan vesszük az intézményeinket.

Misi aggódott, hogy otthon nem lehet olyan tollat szerezni, amivel a kalligráfián dolgoztak. Megnyugtattuk, hogy majd beszerzünk egy olyat. Az órákat Steven tartja, akivel a látogatói napon találkozunk.

Misi meséli: egyszer evésnél azt mondta, hogy chipsből (hasábburgonya) kérne egy kicsit többet. Erre kapott két extra lapáttal, megette, de utána alig bírt mozdulni.

Új játékunk, szereplők nemcsak Harry Potterből. Elképedek Misi emlékezetén. Schreckenstein, Winnie-the-Pooh, persze az alap Harry Potter.

Kim egy igazi demokratikus nappali iskolát keresett, de nem talált. A Park Schoolban termekben ülnek a gyerekek. Oszkár harmadik, kései gyerek.

Vacsora Kim-nél: Sokáig beszélgettünk Kimmel. Nővére tradicionális tanár 10-11 éveseket tanít. Kim képzett homeopata. Két nagyobb gyereke normál iskolába járt, de Kim már ekkor tudta, hogy az egész egy hülyeség. Saját iskolát nem tudott kezdeni, nincs hozzá tőkéje. Harmadik gyereke 2 évig járt egy iskolába 4 és 6 év között egy kis faluban. Jó volt az első rendes iskolaév is, amíg a jó tanár nem ment máshova, és jött helyette egy bigott vallásos tanár. Kim ekkor Oszkárral együtt más irányokba lendült. Kim el is vált, és nekiindult Summerhillnek. Egy évig a közeli tengerparti Sizewellben lakott, egy rosszul szigetelt házban, most az iskolától 2 percre egy kellemesebb, valamikori istállóból kialakított házban. Kérdezem, vannak e szülői beszélgetések? Nincsenek, csak akkor, ha problémák vannak. De vannak szülői hétvégék.

Kim ismerősnek jelöl a facebookon, és rajta keresztül el lehet jutni a Summerhill Szülők csoportjához. Tanárok itt nincsenek, hogy ne terhelje túl őket. Valamikor voltak.

3. hét

Május 14. / hétfő /

Misi megint történeteket mesélt a 1 ½ óráig tartó gyűlésről. Stb. stb. Különben jó kedvvel jön ki 8 és fél óra iskola után.

Miközben a gyerekekkel legót építetek, látom őt kék esőköpenyében valamerre menni. Reggel mikor együtt érkezünk, látom, hogy az ebédlőben nézi az aznapi programokat hirdető táblát. Megint mondja, hogy a House-gyerekeknek nem lehet 3 inchnél hosszabb kése.

Május 15. / kedd / 12. nap

Számítógép használat. (lásd a Zoe, Henry Michael Q & A leírást)

Majdnem mindenkinek van saját gépe. Két évvel ezelőtt még volt számítógép terem. A művészeti teremmel szembeni közösségi helységben szokott közös PC-zés lenni. Törvény tiltja a számítógépes játékot du. 15 óráig. Aki megszegi, az egész napos számítógép tiltást kap. (Később októberben elárulja, hogy vannak, akik titokban korábban is játszanak.)

Ma egy 10 fős német csoport érkezett a Hamburgi Neue Sudbury iskolából tanuló cserére, 2 hétre egy tanárnővel. Egy üres Cottage-szobát kaptak lakásul. Köztük van meglepetésre Neils, akit még tavaly nyárról ismerünk, és akivel Misi akkor elég jóba keveredett. A hamburgi Neue Schule egy Sudbury iskola, nekem nem a legszimpatikusabb.

Misi megvette 20 €-ért azt a számítógépes játékot, amivel a summerhilliek játszanak, és nagy erővel fedezi fel a lehetőségeket.

Sokat tűnődöm a tapasztalataimon. Holnap az utolsó alkalom, hogy legót építeni megyek. (3 gyerek jött: Luca, Ben és Misi. Igazi közös munka volt. Én egy dragstert építettem, Ben és Luca saját tervezésű katapultot, Misi csinálta a programokat.)

Május 16. / szerda

Ebéd Ja-nál.

Este 6 kor megérkezett Jerry. Misi este, már az ágyban elmesélte, hogy részese volt egy ombudsman esetnek, amit elég sokáig nem tudtunk megérteni. Egy talán angol anyanyelvű gyerek valami rosszat mondott az egyetlen lengyel anyanyelvű, angolul is beszélő gyerekek németül. Misi igyekezett elvenni a dolog élet, és félrefordította a mondókát. Csakhogy a

lengyel fiú nem elégedett meg ezzel, hanem egy ombudsmant hívott tiltakozásul és a maga védelmében. Hogy mi lett az eset vége, nem tudjuk.

Misit tegnap Eliot azzal fenyegette, hogy gyűlés elé viszi, mert Misi, amikor Eliot nem kért Luca chipséből, azt mondta Eliotnak, hogy a krumpli nagyon finom, (ezzel arra utalt, hogy Eliot ítélőképessége a chips-szel kapcsolatban téves). Misi szerint Eliot ezt el fogja felejtetni, én azt gondolom, hogy a gyűlés ilyesmire legyintene, ha odakerülne.

Este Jerryvel sétálva olyan helyekre jutottam el, ahova magamtól soha nem mentem volna. (ilyen volt a helyi ifjúsági klub, és egy summerhilli szülő lakása, aki láthatólag még erősebben kötődik az ellenkultúrához , mint az én új ismerőseim)

Május 17. / csütörtök / Látogatók napja

Mateo és Thomas a látogató bizottság tagjai (végzős diákok) bemutatják az iskolát

Jerry Mintz (ld. alább, a Jegyzetekben) az iskolában van. Neki lehet. Délután együtt jön ki Misivel. Az egész napot felveszem videóra, és később nyáron lefordítva leírom a látogatók és az iskola igazgatónője tanárai között lefolyt beszélgetést.

Május 18. péntek, Utolsó nap

Tulajdonképpen szomorúak voltunk. Kellemes heteket töltöttünk itt, megismerkedtünk emberekkel, jó lakásunk volt.

Misi és Jerry kijönnek az iskolából

Stephen bucsúajándéka, és Misi egy kalligráfia gyakorló

oldala.

Május 19.

Utazás haza

Két utazás között (2012. május 2013. április)

Június 5.

Először Misivel beszéltem, hogy lenne-e kedve még Summerhillbe menni. Igen – mondja. Amikor feleségemnek említem a dolgot, dühös. Őt most Misi jövője foglalkoztatja itthon. Először egy technikai iskolát talál a közelünkben. Öt év alatt kapna Misi érettségét, heti 36 óra, kötelező síkurzus. Erre beszéli rá, mígnem egy nap egy Misi iskoláját végzetten találkozom, aki Wiener Neustadtba jár, és ott szerzi meg éppen nappali két éves képzésen az érettségét. Az iskola egy magániskola, ami az iskolaelhagyókat juttatja érettségéhez. Eddig úgy tudtuk, csak 17 évesen lehet elkezdni, és 5 évig tart, de ez tévesnek bizonyul. 15 évesen lehet elkezdni és 2 évig tart. A tanárok nem azonosak a vizsgáztatókkal, nincs kötelező síkurzus. Feleségem lelkes, újra lehet Summerhillről beszélni, ahol Misi nem csupán angolt tanulna, hanem közösségi együttélést is.

Kérdezem Misit elmenne-e bentlakónak Summerhillbe. Igen – mondja – mert a gyerekek kedvesek. Közben írtam Zoenak egy köszönő levelet, amire eddig nem jött válasz.

Június 19.

Levél az Agórának:

Kedves Agórák!

Örömmel olvasgatom, hogy még nem halt ki a vitaszellem nálatok sem. Csak azt az érzést szeretném megosztani veletek, amit 3 hetes summerhilli szülői létem idején gondoltam sokszor. Ott volt Leiston a kisváros, ahol laktunk, és ahol 10 perc sétával

kísértük fiunkat Summerhillbe, az iskolába, ahol tudvalevőleg nem kötelező az óralátogatás, ahol az Individualitást nagy betűvel írják, és ahol ennek ellenére (vagy éppen ezért) nagyszerű gyerekek kerülnek ki, akik sem nem lesznek analfabéták, sem nem lesznek anarchisták (annak rossz értelmében). Szolgálja őket számos tanár, szaktanár, de összeesküdtek arra, hogy valóban szolgálják őket, rendelkezésükre állnak, ha ezt kérik, jelen vannak, ajánlatokat adnak nekik, tradicionálist és újszerűt is. (Engem is felvettek három hétre Lego Robotokat építeni), és közösen kormányozzák az iskola szociális életét, heti két iskolagyűlésen, egy ember egy szavazat, konfliktusokat kezelnek itt, amiket az ombudsmanok nem tudtak elintézni, törvényeket hoznak a magul életére, a törvények megszegését kivizsgálják, ha valakit bűnösnek találhatnak, azt figyelmeztetésben részesítik, vagy kis pénzbírságra, vagy a kisebb munkára büntetik. A gyűléseket a nagy gyerekek vezetik, ők írják a jegyzőkönyvet is (mert tudnak írni) stb. stb.

Ugyanakkor minden nap láttam, hogy gyerekek százai utaznak a buszokon a különféle állami iskolákba, három színű pulóverben, attól függően, hogy az alap, a közép, vagy a felső iskolába tartanak-e. Ezekben az iskolákban biztosan nincsenek iskolagyűlések, biztosan kötelező az órák látogatása, és a gyerekek egy részéből is biztosan stabil emberek lesznek, akik szolgálják majd a rendszert, rendesen járnak munkába, tisztességesen nevelik majd a gyerekeiket. Lesznek persze nemcsak ilyenek, és lesznek olyanok is, akiket ki kell majd menteni és legalább egy időre valami kedvesebb helyre bedugni, mint Summerhill. (Ott aztán csodálkozni, hogy nem lesz egyik napról a másikra egy törvénytisztelő, mosolygós, mindent tanulni akaró tanuló).

Mindezt csak azért mondtam, hogy világosan lássuk: Ki itt a megrendelő? Summerhill esetében a szülők, akik hisznek abban, hogy ez a fajta iskola a gyerekük érdekét szolgálja, valóban lehetővé teszi azt, hogy azzal foglalkozzanak, ami érdekli őket, hogy fejlődhessenek, olyan felnőttek közelében, akik tisztelik az individualitásukat, akik tanítani akarják őket,

de nem mindenáron, és nem mindenre, amit távoli adminisztrátorok jónak találnak.

A másik helyen a Leistoni iskolákban a megrendelő jóval inkább az elvont állam, a mögötte álló gazdasági körök, akik úgy látják jónak, hogy hosszú, hosszú évek során a gyerekek üljenek a padokban és végezzék az iskolában és otthon a kiadott feladatokat, és tömjék agyukba azt, amit a távoli adminisztrátorok fontosnak tartanak.

Szeretném, ha nálunk legalább ennyi pluralizmus lenne, és amikor a summerhilli iskolát a szocialista oktatási bürokrácia bezárással fenyegette, akkor a kerületet képviselő konzervatív, parlamenti képviselő eljönne felkészülten az iskolába, és felajánlaná segítségét, mert ugyan magam részéről a gyereket katolikus iskolába küldi, de hisz abban, hogy azok a szülőknek, akik gyerekeknek Summerhillt választották, joguk kell legyen arra, hogy ebbe az iskolába küldhessék a gyerekeket. Hogy az iskolarendszer ne legyen végtelenül centralizált, monolitikus stb. stb.

Június 20.

Misivel tervezgetjük a jövő évi Summerhill-utazást. Mondja: $\frac{1}{2}$ 6-ig akar maradni, az majdnem olyan, mintha ott aludna. Kati nem akarja, hogy bentlakó legyen. Zoe levele viszont biztató: Ezt írta:

„You are most welcome. It was very nice to be able to help you and I think the whole project went very well. Let me know if we can help in the future, meanwhile I wish you luck with your endeavours.”

(Gyertek bármikor. Nagyon örültem, hogy segítségetekre lehettem, és azt hiszem az egész projekt jól sikerült. Szóljatok, ha segíthetek a jövőben is, addig is sok sikert a terveitekhez.)

Később ezt írta:

„I am so glad that you enjoyed your time connected with Summerhill and that it may have been an inspiration to you! Of course feel free to ask me more questions any time. Good luck and I hope that we will see Michael here again sometime soon.”

(Nagyon örülök, hogy élvezted a Summerhillben töltött időt, és még meg is ihletett. Kérdezz bármikor. Sok sikert, és remélem, hamarosan újra látjuk itt Misit is.)

Misi szívesen lenne ott egy Mid Term – vagy egy End of Term-partin. Énnekem fontos, hogy egy trimeszter elején legyen ott. Talán úgy oldjuk meg, hogy mi ketten 3-3 hétig leszünk ott, egy közös héttel. De ezeket meg kell beszélni. Mindenesetre most úgy érzem, hogy újra mehetünk. Gyerekek máshogy nem tudják megtanulni a gyűlésvezetést csak így.

Az iskolai zárónapon Misi ausztriai iskolájában kérdezem Deent, hogy érezte-e, hogy Misi valamit tanult volna angolul: Ó, igen! – mondja.

* * *

Misi amikor Summerhillbe járt többször mesélte, ahogy a gyűlés vezetők „Stop crosstalking!”-(Ne beszélj keresztbe) vagy Shut up(Kuss) -al hallgatatják el az engedély nélkül felszólalókat. Arra is emlékszem, hogy egyszer mesélte, hogy egy gyűlés 2 órát tartott. A napokban, tehát hónapokkal az események után kérdeztem, hogy őt vajon rendreutasították-e. Igen derült ki a 2 órás gyűlés másfél órája után számosan távoztak, és a gyűlésvezető bejelentette, hogy mostantól nincs eltávozás. Misi ez után, mivel neki is elege volt, gondolta, kimegy. Mire a gyűlés vezető: „I have said: No more go outs!” (Megmondtam, senki többet nem megy ki! Misi maradt, ma azt mondja a fél óra nem volt rossz.)

* * *

2012. október 16.

Megvettem a repülőjegyeket: 2013. április 25. és május 25. között újra irány Leiston.

Levélváltás Zoeval az iskolai órákról:

Kedves Zoé!

Múlt júliusi leveledben felajánlottad, hogy kérdezhetek Tőled, hát most élnék ezzel a kedves ajánlattal.

Már régóta foglalkoztat egy kérdés, ami a családomat személyesen is érinti. A fiam, Mihály egy szabad iskolába jár, itt, Ausztriában, és úgy érezzük, hogy az iskola nem nyújt elég lehetőséget neki a tanulásra. Egész nap szabadon csinálhatnak, amit akarnak, játszhatnak, a szabadban lehetnek, de összesen egy-két órájuk van egy héten. A fiam szívesen járna több órára is, de amikor ezt a tanároknak elmondjuk, azzal utasítanak vissza, hogy ezt nem a gyerek, hanem mi, a szülei akarjuk. Ez az egész ügy azért persze bonyolultabb ennél. Szeretnénk újra Summerhillbe menni, és ott hosszabb időt eltölteni.

Tegnap este megkérdeztem a fiamat arról, szerinte mi a jó Summerhillben. Azt felelte, hogy az, hogy az ottani gyerekeknek fontos szerepet tölt be az életükben a tanórai tanulás, olyannyira, hogy azt eleve beletervezik a napjaikba.

Nemrég olvastam egy interjút, amit 1996-ban készítettek Veled. „Ha azt akarjuk, hogy Summerhill életben maradjon, akkor kellene a diákok, és bár Summerhill sose fogja megváltoztatni az imázsát és a filozófiáját – hiszen ezt teszi Summerhillt Summerhillé – , mégis muszáj egy kicsit könnyebben „eladhatóvá” tenni a szülők számára, mert akkor több gyereket fognak beadni hozzánk. Többek között azért újítjuk fel folyamatosan az épületeket, hogy tetszetősebb legyen a szülők számára (és mellesleg, hogy ne omoljanak össze). Azt szeretnénk, hogy tisztának, otthonosnak, kényelmesnek látsszon Summerhill – a gyerekek nem veszik észre az ilyesmit, de a szülők annál inkább. Ugyanez a helyzet a tanórákkal – szeretnénk széles választékot nyújtani, hogy amikor bejön ide egy szülő, az jusson eszébe: „Igen, itt talán tényleg tanul is majd valamit a gyerek, és bár némelyik csak a szórakoztatásukat szolgálja, de attól még beválhat.”

Ebből én azt hallom ki, hogy az órák Nálatok is inkább a szülők kedvéért vannak. Igaz ez így? Nekem ez egy kicsit úgy tűnik, mintha Ti inkább a Sudbury School mintáját tartanátok helyesnek, vagyis, hogy akkor legyenek tanórák, ha a gyerekek azt kifejezetten kérik. Én azonban pont emiatt húzódkodom a Sudbury Valley-től.

Persze, ha a tanításra nem fektetünk hangsúlyt, akkor az iskola olcsóbb, és emiatt talán több embert is vonz.

Lehet, hogy Nálatok különbség van a te és a tanárok vélemények között?

Én úgy vélem, hogy a tanórák kis korban még valóban nem bírnak akkora jelentőséggel, de ahogy a gyerekek nőnek, egyre fontosabbá válnak nekik, mivel már készek a jövőjüket tervezgetni, és erőfeszítéseket tenni terveik megvalósításának érdekében – akár tanórai keretek között is. Én személy szerint úgy látom jónak, ha a tanórák látogatásáról mindenki maga dönt, de mindenképpen kell választék, amiből a gyerek választhat.

Nem gondolom úgy, hogy a gyerek és a szülő vágyai, igényei ennyire ellentétben állnának egymással, és ennyire szét kellene választani a kettőt. Persze, a szülő ne kényszerítse a gyereket tanulásra, ez alapvető. De a gyerek a szülőt modellnek tekinti, és gyerek és szülő kölcsönösen tanulnak egymástól. Ez nem jelenti azt, hogy én azon a véleményen lennék, hogy csak tanórán lehet tanulni, vagy formális tudás nélkül ne lehetne valaki jó ember. Azt sem gondolom, hogy a gyerekeknek feltétlenül az én nyomdokaimba kellene lépnie, ha más az érdeklődési köre, képességei stb.

Ilyen gondolatok gyötörnek mostanában, és nagyon kíváncsi lennék a Te véleményedre!

Minden jót kíván,

Zoé válasza:

Kedves Péter!

Nem tudom, honnan vetted az idézetet! Egyáltalán nem emlékszem rá. Azt hiszem, a kontextusból kiragadott részletről lehet

szó.

Nem gondolom úgy, hogy Summerhill a Sudbury Valley iskolák nyomdokaiba kellene, hogy lépjen. Inkább arról lehetett szó, hogy hogyan osztjuk be a pénzünket, mik a felújítási munkálatok prioritásai, különös tekintettel a jövőbeli túlélésre.

Például itt van most a tető-probléma. Hatalmas szükségünk lenne új tetőre, mégis a tantermeket szereltük fel, mert ez a mindennapi életminőséget javítja, és persze vonzóbb az új diákok és szüleik számára is. Senki nem fog odarohanni hozzám a kocsifelhajtóról, hogy „Micsoda fantasztikus új tető! Csak ide fogom beíratni a gyerekeket!”

Szóval, a válaszom a kérdésedre az, hogy igenis fontosnak tartom a tanórákat, és az egyetlen kikötésem az, hogy a gyerekek maguk válasszák ki, hogy mikor járnak és melyikre – Summerhill mindig is erre esküdött.

Remélem, hasznosnak találtad a válaszom!

Minden jót!

Zoé

Jerry Mintz válasza:

„Zoe Nem lesz Sudbury-párti, mert szerinte a tanárok tudnak hasznosat tanítani a gyerekeknek.”

2013 április 25-május 24

Az új pedagógia szemlében megjelent cikkem valójában a Leistoni naplóm eleje:

A magam részéről nem nagyon hiszek az állami iskolarendszer jóságában – nem életképességében, hiszen az nagyszerű –, mert nem kap visszajelzést arról, hogy mit is csinál. Hiába minden mérés, ha a bemenő változók közül az egyiket nem változtatják: nevezetesen a kényszert. Persze az alternatív iskolákban is így van ez, ott is csak egy kicsit nagyobb a szabadság; kicsi ma a szabadság mindenütt. Csak a centralizáció jön. Annyira, hogy a napokban arra gondoltam, a liberális osztrák törvénykezést kihasználva Ausztriában kéne egy magyar

demokratikus iskolát alapítani. Lassan, ahogy a demokratikus iskolák híre terjed, egyre több ember tud erről nálunk is. A <mailto:dem-isk@-isk@> levelezőlista létszáma az évek alatt 280-ra futott fel, a honlapom nézettsége (letöltött oldalak) fölé kúszott. Amit az évek alatt fontosként, újként megtanultam, az, hogy a demokratikus iskolák is lehetnek rosszak, ott is felülkerekedhetnek „ördögi” erők. Ilyen iskoláról tudok is kettőről, sajnos az egyik éppen az én fiamat érintette. Így kellett őt a „demokrácia” karmai közül kimenteni, és most két és fél év szünet után ismét egy tradicionálisan alternatív iskolába vinni.

Azt a nézetet, hogy a demokratikus iskolákban a gyerekek nem tanulnak semmit, a fiam azonnal megcáfolta, mert matematikából rögtön egy tökéletesen hibátlan dolgot kanyarított a nagyot néző tanárok orra elé. (Persze én a magam módján mindig tanultam vele matekot – nem sokat, de azt értelemmel.) A két és fél év az osztrák szabad, demokratikus iskolában volt annyira szabad, hogy tavaly elhozhattam őt az angliai ősdemokratikus iskolába három hétre, hogy itt egy gyerek szemüvegén keresztül láthassam ennek a kiváló iskolának a működését.

És most ismét Leistonban, az angliai kisvárosban vagyok, 2-300 méternyi gyaloglásra Summerhilltől, ahova Misi, a fiam jár, immár másodszor, most négy hétre. Tudósi önzésem következményeképp látni akartam, hogyan kezdődik egy trimeszter Summerhillben. Így a többi summerhilli gyerekek egyidőben érkeztünk a Heathrow Terminal 3-ra. Csak annyit tudtunk, hogy várnak majd ránk (két nevet tudtunk, meg volt egy telefonszámunk). Ahogy kijöttünk, rögtön ismerős arc fogadott, a Summerhill-i számítástechnikai tanár volt az. Addigra már pár gyerek ott volt, de a többséget még ezután kellett összeszedni. Mi addig vártunk. A gyerekek nagyobb részét kísérettel adják fel, és át kell venni őket. A tanárok így megkapják a gyerekek útlevelét és a jegyüket is. Kb. 3 óra telt el a várakozással. A terminálon semmi igazán ehető nem lehetett kapni. Végül összegyűlt elég gyerek, hogy induljunk. A második busz még később hozta a többieket. Több mint két óra

buszozás után már sötétben értünk Leistonba. A többi gyerek az iskolába ment, mi a szállásunkra, aminek tulajdonosa egy Summerhill-i gyerek, Fredy mamája.

Fredy 8 évesen bentlakó akart lenni, a szülők később költöztek ide, hogy gyerekük közelében legyenek. Steve, Fredy papája a Summerhill-i iskolaújság szerkesztője évek óta. Az újság letölthető, én minden számát olvastam. A busztól velünk jött még egy kínai család is, akik alig értettek valamit angolul, csak annak a szállásnak a nevét tudták, ami a mi közelünkben van. Velük volt egy kisfiú (Peter – nem épp tipikus kínai név, és egy egész kicsi, még járni se tudó bébi).

Még a buszút során megkérdeztem Tobe-t, a belga számítástechnika-tanárt a feliratkozásról. Tobe készíti a számítógépes programot, ami összeállítja a gyerekek és a tanárok órarendjét hétfőre. A pénteki iskolagyűlés adja az inputot. Az iskolagyűlést Johanna vezette (félig osztrák származású német kislány, akivel tavaly legót is építettem). A gyűlés elején a tanárok elmondják, hogy mit tanítanak. Ezek után a nagyobbak odamennek a tanárokhoz, és jelzik, hogy mit akarnak náluk tanulni. A kisebbek kitölthetnek egy ívet, amit a Summerhill-filmen is látni, beikszelhetik, mit akarnak. (Mint tudjuk, kötelező ezzel nem lesz, de kapnak egy időpontot). Nem szerződés ez, ami mindkét felet kötelezi, hanem ajánlat. Misi mindent bejelölt, kivéve azt, ami zenével vagy művészettel kapcsolatos. Az utóbbi még mindig az általános iskolai kényszer, a művészeti nevelés hatására kialakult utálat a festés iránt. Kérdeztem tőle, hogy van-e kalligráfia, amit tavaly is szeretett itt, mondta, hogy van! Főzés kurzus is lesz, feliratkozott arra is, a főzést otthon is gyakorolja. (Legutóbb csevapcsicsa volt, amit az iskolában tanult a horvát származású matektanárnőjétől.) A gyűlés vége felé iskolai eseteket tárgyaltak. Akik az előző trimeszter végén disznóolat hagytak maguk után (nagy lányok, köztük Indigó, a kedvencem is), strong warning-ot, szigorú figyelmeztetést kaptak. Misi nevetve mesélt egy másik esetet, egyszer egy lopási ügyre valaki dupla munkát kapott, és az évzáró partin sem enni, sem inni nem kaphatott. Különben a

gyerekek jó része jetlaggel (időzónaváltás-szindrómával) kínlódott, főleg a Távols-Keletről jött gyerekek.

Misinek feltűnt, hogy senki sincs itt Amerikából. Gondolkodtam a dolgon és mondtam neki, hogy talán azért, mert Amerikának megvan a maga szabad iskola hálózata, ami kielégítheti a helyi igényeket, még akkor is, ha azok ott inkább Sudbury iskolák. (Azok is lehetnek persze jók, órák nélkül is, ha a felnőttek kompetensek.) Misit elvittem az iskolába, s mielőtt még elsétáltam volna a tengerhez (kb. 3 kilométer), beszélgettem a szállásadónőnkkel, Kate-tel. Többek között arról beszélt, hogy kéne írnia egy könyvet a summerhilli szülőkről. Meséltem neki kicsit a magyar helyzetről, a borzalmas nacionalizmusról, ami szerinte Angliában is erősödik, és hogy a gyerekeket az óvodákba és iskolákba kényszerítik (itt is, mondta ő).

Jegyzetek:

Jerry Mintz: az amerikai demokratikus iskola-mozgalom egyik fő hangadója; az AERO (Alternative Education Resource Organization) alapítója; író (wikipédia oldala). Írásai itt a honlapon.

Matthew Appleton: Kilenc éven keresztül volt nevelőtanár Summerhillben, és tapasztalatairól könyvet írt *A Free Range Childhood* („Igazán szabad gyerekkor”; a free-range kifejezést az angolban a nem nagyüzemben, hanem a mezőkön szabadon legeltetve felnevelt baromfikra használják) címmel. Pszichológusként és kranioszokrális terapeutaként dolgozik az angliai Bristolban. Honlapja:

Leonard Turton: kanadai származású tanárember, jelenleg Summerhill tanára. 1971-ben Toronto közelében szabad iskolát alapított, melyet Clubhouse Democracy-nek nevezett el; erről angol nyelven olvasható hosszabb cikk. Kétrészes portréja olvasható a Taní-Tani-ban Fóti Péter tollából. (1. rész, 2. rész)